

تعیین و سنجش شاخص‌های جرم و بزهکاری در سطح شهرستان‌های استان فارس با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری

علیرضا خواجه شاهکوهی^۱، امیر قربانی^۲، مصطفی دهداری^۳،

ابراهیم معمری^{۴*}، سیدعلیرضا ابراهیمی^۵

^۱استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان.

^۲ پژوهشگر پسادکتری مدیریت، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، اصفهان، ایران

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه گلستان، گرگان.

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه گلستان، گرگان

^۵ استادیار گروه مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قائمشهر

تاریخ دریافت: ۹۶/۵/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۲/۱۰

چکیده

از آن‌جا که فضاهای شهری امروزه مولفه‌ای برای وقوع ناهنجاری‌های شهری و در نتیجه عدم وقوع امنیت در شهر می‌باشد، بنابراین بررسی جنبه‌های کیفی و کمی امنیت چه از لحاظ کالبدی و چه از لحاظ اجتماعی در فضاهای شهری امری ضروری است. هدف این پژوهش بررسی و تحلیل میزان جرائم و بزهکاری در سطح شهرستان‌های استان فارس با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره TOPSIS و SAW است. روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و با رویکرد کاربردی است و برای انجام پژوهش از داده‌های سال‌نامه آماری سال ۱۳۹۴ استفاده گردیده است و همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری EXCEL استفاده شده است. نتایج پژوهش با استفاده از تکنیک TOPSIS گویای آن است که شهرستان شیراز با امتیاز (۱) به عنوان نامن‌ترین ناحیه از لحاظ جرم و بزهکاری در سطح شهرستان‌ها و شهرستان سروستان با امتیاز (۰/۰۰۵) به عنوان امن‌ترین ناحیه از لحاظ جرم و بزهکاری در سطح شهرستان‌های استان فارس می‌باشند. نتایج با استفاده از تکنیک SAW نیز نشان‌دهنده بیش‌ترین جرم و بزهکاری در شهرستان شیراز با امتیاز (۰/۵۴۴) و کمترین جرم و بزهکاری در شهرستان سروستان با امتیاز (۰/۰۰۳) قرار دارد. در این میان، شهرستان شیراز دارای بدترین وضع از نظر شاخص‌های یاد شده است و وضعیت آن طی چند سال اخیر به دلیل مهاجرت‌هایی که به این شهرستان صورت گرفته بغرنج‌تر شده است. در آخر هم برای نتیجه‌گیری بهتر نقشه پراکنندگی فضایی میزان جرم و بزهکاری استان فارس با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی مورد نمایش قرار گرفته است. با توجه به نقشه مورد نظر شهرستان‌های شیراز و سروستان که دارای بدترین و بهترین وضع از لحاظ شاخص‌های جرم و بزهکاری می‌باشند در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند.

واژه‌های کلیدی: امنیت، جرم و بزهکاری، تکنیک TOPSIS، رتبه‌بندی SAW، استان فارس

مقدمه

همین بس که دانشمندان آن را به مثابه یکی از نیازهای اساسی انسان در نظر می‌گیرند. به موازات گسترش اجتماعات و پیچیده‌تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی، موجود بشری وارد روابط گوناگونی شد که عرصه‌های زندگی را تحت عناوین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... از هم متمایز کرد و امنیت او را

بیان مسئله: امنیت نیازی اساسی و همگانی است، اهمیت و ضرورت امنیت در پیوند ناگسستنی با زندگی است. در زمینه امنیت و ضرورت آن برای زندگی،

تحت شعاع قرار داد. بشر که برای تأمین امنیت و فرار از ناامنی، جامعه را تشکیل داده بود، به زودی دریافت که این بار امنیت او نه تنها از سوی طبیعت و عوامل طبیعی، بلکه از سوی انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی، سیاسی نیز تهدید می‌شود؛ بدین ترتیب، دغدغهٔ همیشگی او برای تأمین امنیت در مقوله‌ای جدیدی، با عنوان احساس امنیت اجتماعی ظهور می‌کند (نبوی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰). درحقیقت برمبنای طبقه‌بندی آبراهای مازلو از نیازهای انسان، که یکی از پذیرفته شده‌ترین طبقه‌بندی‌ها در این زمینه است، نیاز به ایمنی و امنیت به عنوان دومین نیاز انسانی، پس از نیازهای فیزیولوژیک قرار گرفته است. به این ترتیب دستیابی به این کیفیت جهت بهره‌مندی و احساس رضایت از زندگی بسیار ضروری و حیاتی است (لنگ، ۱۳۸۱: ۶). به عقیدهٔ مازلو، هنگامی که نیازهای فیزیولوژیک برآورده شوند، بلافاصله مردم توجه‌شان به برآورده ساختن و ارضای نیازهای سطح بالاتر نظیر امنیت جلب خواهد شد. این نیازها به شدت و به گونه‌ای تنگاتنگ باتوانایی‌های اجتماعی و کالبدی محیط در رابطه‌اند (صالحی، ۱۳۸۷: ۲۲). امنیت مصدر جعلی یا صناعی فارسی است و به معنی ایمن شدن و در امان بودن است؛ همچنین به معنی ایمنی، آرامش و آسودگی و مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بر خلاف رضایت است (پورا احمد، ۱۳۹۱). امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست (خلیلی، ۱۳۸۱: ۲۲) و به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال گفته می‌شود. امنیت ابعاد مختلفی دارد: امنیت انسانی به معنی حفظ حقوق و امنیت فردی، مالی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است. امنیت انسانی دو بُعد دارد، بُعد حداقلی (کفاف) که در آن آحاد جامعه قادر به تأمین و تضمین معشیت و بقا و امنیت خود هستند و بُعد ارتقایی (رفاه) که در آن مردم قادرند از احساس مثبت و آسایش در زندگی و امنیت روانی - اجتماعی برخوردار باشند (قرایی، ۱۳۸۹). شهرها هم محل ترس و تمایل و هم تهدید و فرصت هستند که هم جاذبه و هم دافعه ایجاد می‌کنند (Siebel, ۲۰۰۳). نامنی در شهرها بسیار

پیچیده و دارای ویژگی‌های پیدای و پنهانی است که به آسانی نمی‌توان آن‌ها را به طور کامل ترسیم و تشریح کرد. آمار بالای بلایای طبیعی مانند زلزله، سیل، سونامی، آتشفشان و ناامنی‌های اجتماعی یا انسان‌آورد مانند تروریسم، خشونت، قتل، فساد و فحشا، موادمخدر نشان از گستردگی ناامنی در شهرهاست. ناامنی‌های احتمالی و یا قطعی برای امنیت یک محیط شهری دامنهٔ بسیار زیادی دارد (صارمی، ۱۳۸۹: ۱۱۲). از دهه ۱۹۶۰ ترس از جرم به عنوان یک واقعیت اجتماعی که به اندازهٔ خود جرم دارای اهمیت است، مورد پذیرش قرار گرفت (Ackah, ۲۰۰۰: ۵۵۵). عوامل گوناگونی بی‌تردید در ایجاد امنیت و احساس امنیت دخالت دارند که نبود آنها برقراری احساس امنیت را کند یا مانع از تحقق آن می‌شود. یکی از این عوامل، سرمایه اجتماعی و مولفه‌های تشکیل دهنده آن است و شرط ایجاد یک جامعهٔ سالم، اعتماد اجتماعی متقابل بین اعضاء، مردم و مسئولان است (بهزاد، ۱۳۸۱: ۱۱۰). یکی از مهم‌ترین عوامل تهدیدکنندهٔ حضور مردم در فضاهای عمومی، ترس یا احساس ناامنی است. الین^۱ معتقد است "اگر مردم، فضایی را به دلیل عدم راحتی و یا ترس استفاده نکنند، عرصهٔ عمومی از بین رفته است" (کامران، ۱۳۸۹: ۳۲). تاکنون پژوهش‌های متفاوتی در ارتباط با امنیت در استان‌های مختلف توسط محققین علوم اجتماعی انجام گرفته است، اما به صورت خاص در ارتباط با میزان جرم و بزهکاری تحقیقات چشمگیری در سطح کشور انجام نگرفته است به ویژه با بررسی‌هایی که انجام گرفته نشان می‌دهد که این مطالعه در ردیف اولین پژوهش‌ها در ناحیه مورد مطالعه است. در این راستا به نتایج برخی از مطالعات انجام گرفته شدهٔ داخلی و خارجی که نتایج آن به موضوعیت پژوهش مذکور نزدیکتر است در ذیل ذکر می‌گردد. جین جیکوبز اولین فردی بود که به ارتباط بین تعاملات انسانی، طراحی شهری و پیشگیری از جرم با یکدیگر اشاره کرد. جیکوبز در تبیین امنیت شهری به تعامل فضای فیزیکی و فرآیندهای اجتماعی که محیط را

۱. Lyin

می‌سازند توجه نموده و بر فعال بودن فضا به‌عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق تأکید کرد (الیاس زاده مقدم و ضابطیان، ۱۳۸۹: ۷). احمدی مقدم (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای با عنوان "امنیت اجتماعی و هویت"، بر این باور است که یکی از الزامات دستیابی جمهوری اسلامی ایران به جایگاه اول اقتصادی در منطقه در سال ۱۴۰۴ دستیابی به امنیت پایدار است. در این تحقیق، محقق تلاش نموده است تا نقش امنیت اجتماعی را به عنوان مهم‌ترین رکن و منبع امنیت و در ذیل آن، هویت به عنوان شاخصه اصلی امنیت مورد بررسی قرار دهد و راهکارهای حفظ هویت ملی و در نهایت ارتقای امنیت اجتماعی به منظور دستیابی به جامعه‌ای امن‌تر مورد بررسی قرار گیرد. صالحی امیری و همکاران (۱۳۹۰) نیز در مقاله‌ای با عنوان "شاخص‌های تحلیل امنیت در فضاهای شهری" به این نکته اشاره داشتند که کاربری خوب اراضی می‌تواند سبب تأمین رضایت ساکنان در محل شده، حس تعلق به محله را در افراد تقویت کند که این امر موجب مسئولیت‌پذیری ساکنان خواهد شد و به تبع آن افزایش مراقبت از فضاها را در پی خواهد داشت و باعث کاهش ناامنی در بین ساکنان می‌شود. نتایج تحقیق نویدنیا (۱۳۹۰) با عنوان "اولویت امنیتی شهروندان در مناطق مختلف شهر تهران بررسی الگوهای امنیتی و ارتباط آن با نیازهای امنیتی" بیانگر آن است که میزان امنیت شهروندان تابعی از اولویت امنیتی آنان است. چنان‌که مناطق کسب و کار، بخش عمده فروشی و صنایع سنگین و سبک تولیدی، نیازمند امنیت وجودی بیشتری هستند، در حالی‌که مناطق مرفه‌نشین و چه مناطق مسکونی حومه و فقیرنشین، بیشتر بر امنیت رفاهی تأکید دارند و مراکز فرهنگی و هنری، پارک‌ها و تفرجگاهها، دانشگاهها و مراکز آموزشی بیشتر بر امنیت معنابخش نظر داشته‌اند؛ پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان "امنیت شهری: فضاهای عمومی بررسی و سنجش سطح امنیت پارک‌های شهری در منطقه ۲ شهر قم" پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که وضعیت امنیت در کل منطقه ۲ از دید

شهروندان مناسب نیست که در این میان شرایط امنیت پارک‌ها در نواحی مجاور با محلات فقیر و حاشیه‌نشین مانند ناحیه ۳، به علت وضعیت نامناسب اجتماعی، فرهنگی و به‌ویژه اقتصادی، نسبت به سایر نواحی دیگر است. مسعودی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی پراکنش فضایی شاخص‌های توسعه پایدار شهری - روستایی با تأکید بر شاخص‌های آموزشی در پهنه استان گلستان پرداخته‌اند. یافته‌های به‌دست آمده از تکنیک‌های ویکور و ساو مشخص می‌کند که توزیع شاخص‌های آموزشی در استان گلستان بسیار ناهمگون و نابرابر است به گونه‌ای که شهرستان گرگان با امتیاز (۰/۷۲۵) و شهرستان مراوه-تپه با امتیاز (۰/۰۱۶) به ترتیب به‌عنوان برخوردارترین و محروم‌ترین شهرستان‌های استان هستند که اختلاف فاحشی بین آنها وجود دارد. مازلو در تئوری هرم نیازهای خود، امنیت را به عنوان یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌کند، درست شبیه نیازهای فیزیولوژیکی انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارد و در مجموع ارتقای این مؤلفه بر سلامت و سعادت انسان‌ها و در نتیجه جامعه تأثیر مستقیمی می‌گذارد (مازلو، ۱۳۷۵). در سال ۲۰۰۵ "چای پون چانگ" با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) به تحلیل جرم در پردیس دانشگاه هنگ کنگ پرداخت. در این تحقیق با استفاده از نقشه‌های بزهکاری یک ابزار تحلیلی تهیه شد که توانایی کمک به مدیران و پرسنل امنیتی را برای تجدید نظر در دید سنتی‌شان نسبت به جرایم پدید آورد (پرهیز، ۱۳۸۹: ۲۰). در تحقیق دیاس و همکاران (۲۰۰۷) در برزیل، نقش آرایش فضایی در ایجاد رفتارهای خاص استفاده‌کنندگان بررسی شد. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد عوامل اجتماعی و فضایی با توجه به اثری که بر اجزای محیطی و شناخت فضایی محیط‌های باز شهری دارند، بر کمبود امنیت و افزایش جرم تأثیر گذارند. هارالد (۲۰۰۸) تحقیقی با عنوان انتقال بین نسلی سرمایه اجتماعی، به جرم در نوجوانی، با بررسی جرم در اوایل بلوغ در دانشگاه ایالتی اوهایو انجام داده است. هدف این بررسی پر

کردن خلاء تحقیقاتی در زمینه سرمایه اجتماعی و تاثیر آن در ارتکاب به جرم در دوران نوجوانی است. وی با سه فرضیه مهم، این هدف را دنبال می‌کند، سرمایه اجتماعی که از پدر و مادر به فرزند منتقل می‌شود و توسعه پیدا می‌کند. رابطه بین سرمایه اجتماعی نوجوان و خشونت جوانان مختلف و این که آیا سرمایه اجتماعی نوجوان در بزرگسالی هم همراه اوست؟ برای سنجش این فرضیات از نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی و دیگر تئوری‌های کنترل اجتماعی استفاده شده است. وی با استفاده از روش‌های کمی و کیفی به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته است. نتایج حاکی از آن بود که سرمایه اجتماعی والدین که به فرزندان منتقل می‌شود تغییر می‌کند؛ زیرا فرزند از سرمایه اجتماعی محله و دوستان نیز تاثیر می‌پذیرد. سرمایه اجتماعی که از مدرسه و خانواده کسب می‌شود باعث می‌گردد خشونت کاهش پیدا کند و در نهایت این که سرمایه اجتماعی بزرگسالی فرد قابل پیش بینی باشد و این احتمال وجود دارد که نوجوانان سرمایه‌های اجتماعی کسب شده خود را در دوران بزرگسالی حفظ نمایند. کانگ جی (۲۰۰۹)، تحقیقی با عنوان قربانی شدن و درگیری در کنترل اجتماعی با بررسی شرایط در محله در نیویورک انجام داده است. این پژوهش، به بررسی ارتباط بین قربانی شده و دخالت در کنترل اجتماعی از طریق شرکت در انجمن‌های داوطلبانه برای پیشگیری از جرم و جنایت پرداخته است و با ارائه مدل‌های مختلف برای بررسی شاخص‌هایی مانند پیوستن، ماندن و ترک این سازمان‌ها و ادراک افراد از امنیت محله، جنایت در سطح فردی و محلی مورد بررسی قرار گرفته است. برای جمع‌آوری داده‌ها از نظرسنجی تلفنی با بیش از ۵۰۰۰ نفر از آمار جرم و جنایت از اداره پلیس سیاتل به دست آمده است. سپس اطلاعات مختص هر فرد شامل بررسی طولی از افراد با پرسشهای گذشته نگر، اطلاعات گسترده‌ای در مورد تصمیم‌گیری افراد جامعه در مورد حمایت از حفاظت از خانواده و شاخص‌هایی از قبیل سنجش مفاهیم پرداخته شده است و از تکنیک مدل‌سازی چندسطحی استفاده شده است.

یافته‌ها نشان می‌دهد که درگیری افراد در این سازمان‌ها در نرخ جرم تاثیر بسزایی داشته است. در نهایت، نویسنده نتیجه‌گیری می‌کند که درگیری افراد در این سازمان‌ها باعث کاهش جرم و جنایت در آن جامعه می‌شود. پائول و همکاران (۲۰۱۳) آن‌ها پس از بررسی روند پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در کشورهای غربی، انتقال این نظریه را در امارات متحده عربی مورد بررسی قرار داده‌اند. آن‌ها همچنین چالش‌های پیش روی این نظریه در این مناطق را برجسته کرده‌اند و معتقدند که با دانش میان فرهنگی می‌توان پیشگیری از جرم را در این مناطق توسعه داد. فوستر و همکاران (۲۰۱۴) با یک مدل رگرسیونی خطی تاثیرات ترس از جرم در راه رفتن و پیاده‌روی افراد را در استرالیا بررسی و تحلیل کرده‌اند. نتایج یافته‌های آن‌ها که با افزایش مداخلات و تصمیم‌گیری‌هایی می‌توان ترس از جرم را کاهش داد و میزان پیاده‌روی را افزایش داد. در جمع‌بندی نتایج حاصل از مرور منابع تجربی باید اذعان داشت، که با وجود بیش از ۴ دهه اقدامات مرتبط تقریباً همه آن‌ها به نوعی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم را می‌سنجند، در آن‌ها سرمایه اجتماعی با مولفه‌ها، شاخص‌ها و معرف‌های متفاوتی مورد سنجش قرار گرفته، به طوری که مقایسه نتایج حاصل از آن‌ها به دلیل نبود ابزار یا خطکش واحد مشکل است، ولی به نظر می‌رسد علی‌رغم توصیف نسبی در تعریف و توصیف سرمایه اجتماعی، در تحلیل آن توفیق چندانی نداشته‌اند. اغلب منابع تجربی خصلتی توصیفی دارند و در تعداد بسیار اندکی از آن‌ها سعی شده علاوه بر توصیف به تحلیل سرمایه اجتماعی هم پرداخته شود؛ همچنین در اغلب منابع تجربی بر روی پیامدها یا نتایج سرمایه اجتماعی تمرکز شده، در این زمینه بیشتر روی پیامدهایی چون تسهیل کنش، تأمین منافع فردی و جمعی (به خصوص اقتصادی) بوده است که البته منابعی که در این تحقیق گردآوری شده بر روی کاهش آسیب‌های اجتماعی بیشتر تمرکز داشته‌اند. ضمن این که با مقایسه تحقیقات داخل و خارج از کشور دیده می‌شود که سطح مطالعه

تحقیقات خارجی گسترده‌تر و در عین حال عمیق‌تر از تحقیقات داخل کشور است و همچنین از لحاظ کمی نیز از تنوع و تعداد کمتری هم برخوردار است؛ لذا تحقیق حاضر ضمن در نظر داشتن نتایج تحقیقات پیشین و شناخت نقاط قوت و ضعف آن‌ها، به‌نوعی در ادامه این تحقیقات قرار دارد.

مبانی نظری

به اعتقاد پوزیتویست‌ها، برای تحقق نظم و امنیت باید با خطرات و تهدیداتی که محلّ جان و حیات افراد جامعه می‌باشد، به مقابله پرداخت. مهم‌ترین و اساسی‌ترین تهدیدات، جرایم و تخلفات هستند که نظم هنجاری جامعه را از بین برده و موجب آسیب به شهروندان می‌گردند. ابزارهای زور و قدرت کارآمدترین تجهیزات برای مقابله با خطرات در نظر گرفته شده‌اند (نویدنیا، ۱۳۸۹: ۹۱). شهرها به دلیل تمرکز بالای جمعیت و فعالیت‌های خارج از مقیاس انسانی و فراوانی ماشین به‌تدریج، از شاخص‌های آرامش و امنیت فضای شهری فاصله گرفته‌اند. این مسئله ناهنجاری اجتماعی و در کنار آن بروز رفتارهای جرم خیز در نظام سکونت شهری جهان شده است؛ به‌همین منظور ایجاد محیط‌های امن به اشکال مختلف به عنوان یک اولویت اساسی در دستور کار برنامه‌ریزان شهری قرار گرفته است. این در حالی است که با افزایش آمار بزهکاری و کاهش احساس امنیت، نگرانی‌های عمیقی در حوزه مدیریت شهری پدید آمده و به همین خاطر ملاحظات امنیتی و ایجاد برنامه‌های مختلف کنترلی در الگوهای برنامه‌ریزی شهری افزایش یافته است. پژوهشگران در چارچوب واقع بینانه‌ای امنیت را در واژه‌های سیاسی و انتظامی تعریف کرده‌اند و به‌طور کلی بیشتر آن را به معنی حمایت از ارزش‌ها و مقابله با خطرها و دشمن می‌دانند (Brownlow, ۲۰۰۵, ۵۸۶). امنیت را می‌توان یک حق بنیادین و پیش‌نیازی برای ابقا و ارتقای رفاه و سلامت مردم دانست. براساس تئوری نیازها در هرم مازلو^۱ در ۱۹۶۸، امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای

تعالی انسان تلقی می‌شود، درست شبیه نیازهای فیزیولوژیک انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارد و در مجموع ارتقای این مؤلفه بر سلامت و سعادت انسان‌ها و در نتیجه جامعه تاثیر مستقیمی می‌گذارد (گزارش سازمان بهداشت جهانی، ۱۹۹۸، ۲۷۱). نکته‌ای که باید به آن توجه شود نقش و اهمیت وجود احساس امنیت در بین افراد جامعه در بُعد ذهنی در کنار وجود امنیت و بُعد عینی است و به همین دلیل برخی کارشناسان احساس امنیت را مقدم بر وجود عینی امنیت معرفی می‌کنند (کرامتی، ۱۳۸۵: ۱۵۱). احساس امنیت عبارت است از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع‌کننده و آرام‌بخش) شهروندان نسبت به عدم تاثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضد امنیتی در شرایط فعلی و آتی، در حوزه‌های امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی یک‌پارچه و امنیت سرزمینی، در سطح فردی احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان یا عدم وجود جرم در آن جامعه بر می‌گردد و هرچه میزان فراوانی جرم بالاتر باشد، احساس امنیت پایین‌تر است، ولی این احساس ناامنی تنها ناشی از عدم وجود امنیت در یک جامعه نخواهد بود. ممکن است در یک جامعه امنیت وجود داشته باشد، ولی شهروندان در آن احساس امنیت نداشته باشند و یا برعکس (رحیمی، ۱۳۸۷: ۲۳). مکتب‌گنش متقابل نمادین نیز به مفهوم احساس امنیت توجه خاصی دارد. مبنای دیدگاه کنش متقابل نمادین تعریف افراد از وضعیت اجتماعی‌ای که در آن قرار گرفته‌اند و امکان انجام تعامل با دیگران را در موقعیت‌های مختلف رقم می‌زنند است و در این تعامل متقابل است که بنیان‌های نظم و امنیت که بر رفتار اجتماعی افراد استوار است ساخته و تداوم پیدا می‌کند (بیات، ۱۳۸۸: ۱۳۳). مبحث امنیت از نظر روانشناسی به خصوص در بهداشت روانی و در آسیب‌شناسی روانی اهمیت بسیاری دارد. آرامش، رشد، شکوفایی انسان، بروز همه استعدادها و خلاقیت‌ها و نیل به همه کمالات انسانی در سایه امنیت به‌دست می‌آید. امروزه امنیت از شاخه‌های کیفی زندگی در شهرهاست.

۱. Maslow

آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند. از آنجا که فضاهای شهری امروزی، مؤلفه‌ای برای وقوع ناهنجاری‌های شهری و در نتیجه عدم وقوع امنیت در شهر است، بررسی جنبه‌های کیفی و کمی امنیت، چه از لحاظ کالبدی و چه از لحاظ اجتماعی در داخل هر یک از فضاهای شهری امری ضروری است (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲). احساس انسان در فضا وابسته به قلمرو یا فضاهایی است که به او تجربه حس امنیت می‌دهد و این گونه نواحی، بر رفتار انسان اثر می‌گذارند، در نتیجه انسان رفتار خاصی را بر انواع فضاهایی که احساس‌های مختلفی از قلمرو در او ایجاد می‌کند بروز می‌دهد. امنیت و به‌طور کلی امنیت شهری می‌تواند آرامش، اطمینان خاطر و نبود هراس شهروندان از هرگونه تهدید و خطر علیه شهر، شهروندان، فضاهای شهری، ساختمان‌ها، سازمان‌ها، تأسیسات و زیرساخت‌های شهری و سایر عناصر مهم در زندگی شهری را در برگیرد که موجب نگرانی و احساس ناامنی در شهروندان می‌شود (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۰: ۹). ویژگی‌های کالبدی و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر برخی محدوده‌های شهری، موجب شکل‌گیری فرصت‌ها و اهداف مجرمانه در آن‌ها می‌شود. بدین ترتیب در محدوده شهرها کانون‌هایی شکل می‌گیرند که تعداد جرایم بسیار بالایی در مقایسه با محدوده‌های دیگر دارد (کلانتری و توکلی، ۱۳۸۶: ۷۵). جرایم شهری موجب تحمیل هزینه‌های بسیار گزافی در سطوح فردی، اجتماعی و ملی می‌گردد. از این‌رو در زمینه پیدایش و افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی در محیط‌های شهری سیستم‌های تئوریک مختلفی در چارچوب بررسی‌های اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و حتی روانشناسی به تحلیل و ارزیابی این موضوع پرداخته و کوشیده‌اند با ارائه فرضیات، الگوها و مدل‌های عملی مؤثر و جوانب گوناگون را مورد بررسی قرار دهند (موسوی، ۱۳۷۸: ۹۱). فضاهای شهری با ویژگی‌های‌شان به نحوی محرک بروز جرم هستند. جدای از اثرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از برنامه‌ریزی و طراحی، محیط‌های امن

شهری بر الگوهای رفتار شهروندی و بهبود کیفیت محیطی فضاهای شهری، کاهش جرایم شهری و کاستن وقوع جرم، موضوع مستقل با اهمیتی است. تحقیقات نشان می‌دهد که ساکنانی که در محدوده‌هایی که رویکرد امنیت از طریق طراحی در آن‌ها پیاده‌سازی شده است زندگی می‌کنند، نصف دیگران احساس ناامنی می‌کنند و ۲/۵ برابر کمتر از جرایم وسایل نقلیه رنج می‌برند؛ همچنین محدوده‌های توسعه‌یافته مطابق اصول این رویکرد سبب کاهش ۲۵ درصدی فرصت‌های مجرمانه می‌گردد (Monchuk and Armitage, ۲۰۱۰). فقدان یا اختلال در امنیت، پیامد و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی برای افراد و دولت‌ها به دنبال دارد، در همین رابطه، دولت‌ها و نظام سیاسی، سالانه بودجه‌های هنگفتی را هزینه می‌کنند (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۴: ۲۶۵). در رابطه با احساس امنیت تحقیقات انجام گرفته توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۷۹ نشان از وجود احساس امنیت در بین زنان بیشتر از مردان، در بین متأهلین بیشتر از مجردین، در بین افراد شاغل بیشتر از بیکاران و در بین افراد با سطح تحصیلات پایین بیشتر از افراد تحصیل کرده بود (رجبی، ۱۳۸۴: ۹۷). با این وجود افراد مختلف با توجه به تنوع محیط پیرامونی، بینش متفاوتی از مقوله امنیت داشته و احساس امنیت را با توجه به نظام اقتصادی، نظام سلامت و تجربه‌های فردی ناامنی، متغیر دانسته و دلهره ناشی از احساس ناامنی را بیشتر از لایه‌های عینی و واقعی ناامنی و وقوع جرم در اذهان دارد (Lindstrom & Others, ۲۰۰۳: ۱). پژوهش، تحلیل نابرابری‌های ناحیه‌ای در شاخص‌های جرم و بزهکاری استان فارس است. افزایش امنیت در شهرها افزون بر مزایایی چون تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، مزایای اقتصادی دیگری هم دارد. فضای امن که مردم در آن حضور قوی دارند برای سرمایه‌گذاری و کسب و کار، جذاب‌تر است، در نتیجه از نظر مالی دارای ارزش و تقاضای بیشتری خواهد بود و برعکس فضای ناامن مُرده و خطرناک به تدریج و هر روز بیش از روز قبل دافع

تحقیق، ۲۹ شهرستان استان فارس در سال ۱۳۹۴ براساس آخرین تقسیمات سیاسی - اداری می‌باشد. جهت ارزیابی شهرستان‌های استان از لحاظ میزان جرم و بزهکاری از ۱۸ شاخص استفاده گردیده است. تحلیل داده‌ها با استفاده از تکنیک TOPSIS و SAW انجام پذیرفته همچنین برای تجزیه و تحلیل از نرم افزار آماری Excel و برای امتیازدهی شاخص‌های پژوهش از تکنیک آنالیز شانون استفاده شده است.

معرفی متغیرها و شاخص‌ها

شاخص‌ها به عنوان نماگرها، ترجمان اهداف کلان و کیفی هستند که جهت‌گیری و سمت‌گیری را به سوی اهداف و سیاست‌های مورد نظر ممکن می‌سازند (رضوانی، ۱۳۸۳: ۱۵۴). از طریق این شاخص‌ها باید بتوان، تصویری مناسب از توزیع جرم و بزهکاری در سطح استان به دست آورد. شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش به شرح ذیل است:

- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب قتل غیر عمد،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب ایراد ضرب و جرح،
- انواع مواد مخدر کشف شده توسط نیروی انتظامی فارس (واحد کیلوگرم)،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب اختلاس و ارتشا جعل،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب تصرف عدوانی و مزاحمت،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب صدور چک بلا محل،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب اعمال منافی عفت،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب موجر و مستاجر،
- تصادفات درون شهری وسایل نقلیه منجر به فوت، جرح و خسارت،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب الزام به تمکین،

مردم و سرمایه‌گذاران خواهد بود (Eck and Weisburd, ۱۹۹۴). در دهه‌های اخیر، اهمیت گردشگری در سطح بین‌المللی هم از لحاظ تعداد گردشگران و هم از لحاظ درآمد ارزی همواره و به طور بی‌سابقه‌ای در حال افزایش بوده است. با توجه به ضرورت موضوع و عدم توجه کافی به تاثیرات امنیت در توسعه گردشگری، می‌توان گفت، استان فارس به لحاظ گردشگری از پرجاذبه‌ترین و مشهورترین مناطق ایران در جهان به شمار می‌آید و از توان قابل توجهی جهت گردشگری برخوردار است. استان فارس یکی از قدیمی‌ترین مراکز تمدن ایران است و همچنین یکی از بزرگ‌ترین قطب‌های فرهنگی ایران به شمار می‌آید و از جمله مناطق بسیار دیدنی و مشهور ایران است که بخش مهمی از تاریخ تمدن کهن و بزرگ ایران را در بر گرفته است. علاوه بر آن، استان فارس ۶/۷ درصد مساحت کل جمهوری اسلامی ایران را به خود اختصاص داده است و سهم عمده‌ای در بخش‌های اقتصادی کشور به ویژه کشاورزی و صنعت داشته و نه تنها قطب الکترونیک کشور بوده بلکه صنایع پتروشیمی آن نیز اهمیت خاصی دارد. با توجه به امتیازات و موقعیت استراتژیک استان فارس، ایجاب می‌کند که در راستای تحقق امنیت و توسعه پایدار در سطح استان به صورت خُرد و در سطح کشور به صورت کلان گام‌های مؤثری برداشته شود و در این میان استان پهناور فارس با موقعیت ویژه و منحصر به فرد خود در کنار سایر استان‌های کشور با نقش تأثیرگذاری مؤثر به عنوان مطالعه موردی این پژوهش انتخاب گردیده است.

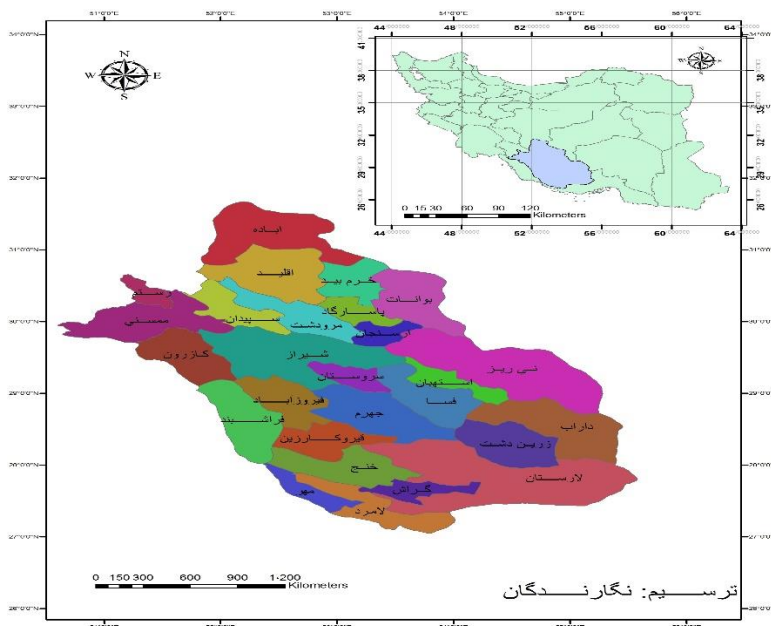
روش تحقیق

این پژوهش با توجه به اهداف و مؤلفه‌های مورد بررسی، گام کوچکی در جهت شناخت مسائل مربوط به حس امنیت در شهرستان‌های استان فارس است. پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ روش - شناسی، توصیفی - تحلیلی محسوب می‌شود. داده‌های مورد نیاز برای انجام این پژوهش، از طریق مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای به دست آمده‌اند. جامعه آماری

محدوده مورد مطالعه

استان پهناور فارس، منطقه‌ای چهار فصل است و از نظر آب و هوایی می‌توان سه منطقه سردسیر، معتدل و گرمسیر را در این منطقه مشاهده کرد. این استان از شمال به استان‌های اصفهان و یزد، از مشرق استان کرمان، از جنوب به استان هرمزگان و از مغرب به استان‌های بوشهر و کهگیلویه و بویر احمد محدود است و در سال ۱۳۹۴، از نظر تقسیمات کشوری دارای ۲۹ شهرستان، ۸۴ بخش، ۱۰۲ شهر، ۲۰۵ دهستان و ۴۲۲۰ آبادی دارای سکنه بوده است. در آبان ماه ۱۳۹۰، جمعیت استان ۴۵۹۶۶۵۸ نفر بوده است که از این تعداد ۶۷/۶ درصد در نقاط شهری و ۳۲/۱ درصد در نقاط روستایی سکونت داشته و بقیه غیر ساکن بوده‌اند (سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۴ استان فارس).

- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب دعاوی حقوقی،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب سایر جرائم،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب شرب خمر،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب ترک انفاق،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب سرقت،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب طلاق،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب تخریب،
- پرونده‌های مختومه در دادگاه‌های عمومی برحسب تخلفات راهنمایی و رانندگی و رانندگی بدون گواهینامه.

شکل ۱: موقعیت جغرافیای استان فارس. منبع، نویسندگان

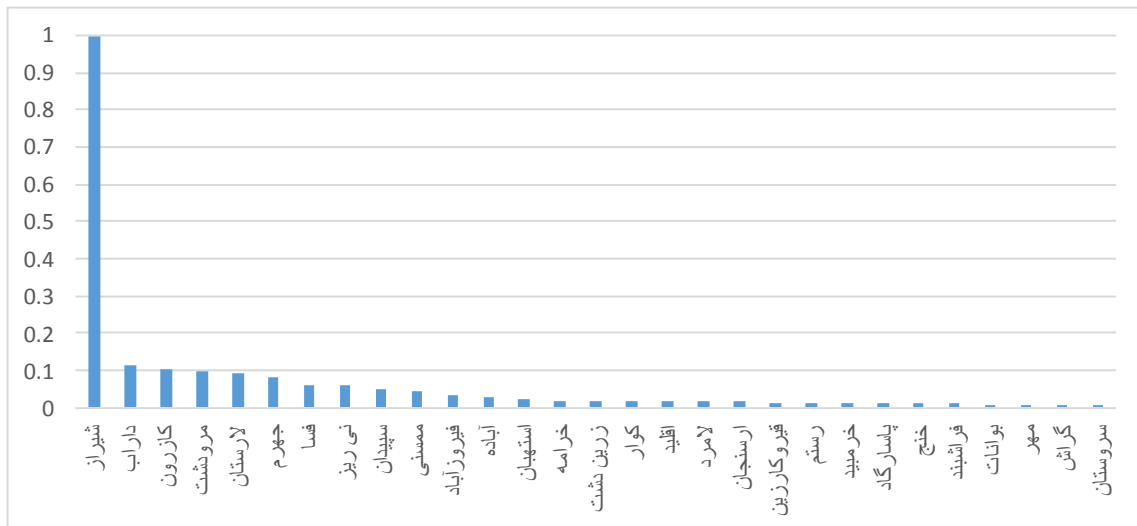
و هوانگ مطرح شده است (بزی و معماری، ۱۳۹۶: ۱۰۵). مراحل اجرای تکنیک تاپسیس به شرح ذیل می‌باشد؛ مرحله اول تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری؛ در پژوهش حاضر برای رتبه‌بندی شهرستان‌های استان فارس از لحاظ شاخص‌های امنیت با تکنیک TOPSIS

بحث اصلی

- رتبه‌بندی با تکنیک TOPSIS
- تاپسیس به عنوان یک روش تصمیم‌گیری چندشاخصه، روشی ساده ولی کارآمد در اولویت‌بندی محسوب می‌شود. این روش در سال ۱۹۹۲ توسط چن

موزون است. برای این منظور ماتریس بی‌مقیاس شده را در ماتریس مربعی که عناصر قطر اصلی آن اوزان شاخص‌ها و دیگر عناصر آن صفر است ضرب می‌شود. مرحله پنجم: تعیین راه حل ایده‌آل و حداقل: مرحله پنجم، خود شامل دو مرحله زیر است: مرحله پایانی، تعیین ضریبی که برابر است با فاصله آلترناتیو حداقل $di-$ تقسیم بر مجموع فاصله آلترناتیو حداقل $di-$ و فاصله آلترناتیو ایدئال $di+$ که با C_i نشان داده می‌شود. شایان ذکر است، رتبه‌بندی آلترناتیوها بر اساس میزان C_i است که رقم به دست آمده بین صفر و یک در نوسان است؛ بنابراین $C_i=1$ نشان‌دهنده بالاترین رتبه و $C_i=0$ نیز نشان‌دهنده کمترین رتبه است (بزی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۷).

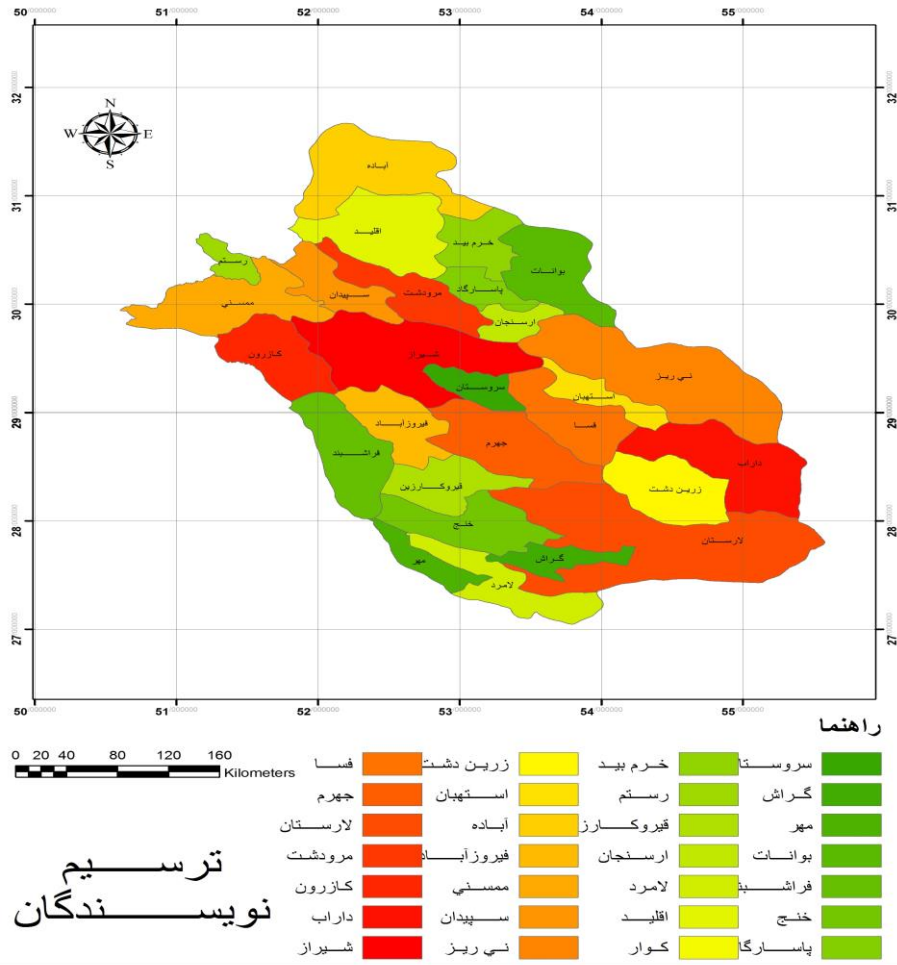
، بعد از جمع‌آوری داده‌ها ماتریس تصمیم‌گیری، شامل ۱۸ ستون یا شاخص کمی و ۲۹ سطر یا شهرستان تشکیل شده است. مرحله دوم: بی‌مقیاس‌سازی؛ برای این‌که کلیه متغیرهای به کار رفته در ستون‌های ماتریس تصمیم‌گیری، به صورت شاخص‌هایی یکسان باشند، به صورتی که به راحتی بتوان آن‌ها را باهم مقایسه کرد از بی‌مقیاس‌سازی نرم استفاده شده. مرحله سوم: تعیین وزن شاخص‌ها؛ محاسبه وزن شاخص‌ها در دو تکنیک TOPSIS و SAW مشابه است. برای تعیین وزن و اهمیت هر یک از شاخص‌ها روش آنتروپی شانون به کار گرفته شده است. مرحله چهارم، به دست آوردن ماتریس بی‌مقیاس

شکل ۲: رتبه‌بندی با تکنیک TOPSIS

فراشیند با امتیاز (۰,۰۰۹) و خنج با امتیاز (۰,۰۱۰)، به ترتیب در شش رتبه نامطلوب و مطلوب از لحاظ شاخص‌های امنیتی قرار دارند. شهرستان‌های سروستان و شیراز به ترتیب امن‌ترین و ناامن‌ترین شهرستان‌ها از نظر امنیتی و بزهکاری و جرم قرار دارند و اختلاف بین اولین شهرستان و آخرین شهرستان نشان‌دهنده اختلاف فاحش بین شهرستان‌های استان به لحاظ شاخص‌های امنیتی و توزیع نامتعادل تخلفات است. در شکل ۳ توزیع فضایی نمایش داده شده است.

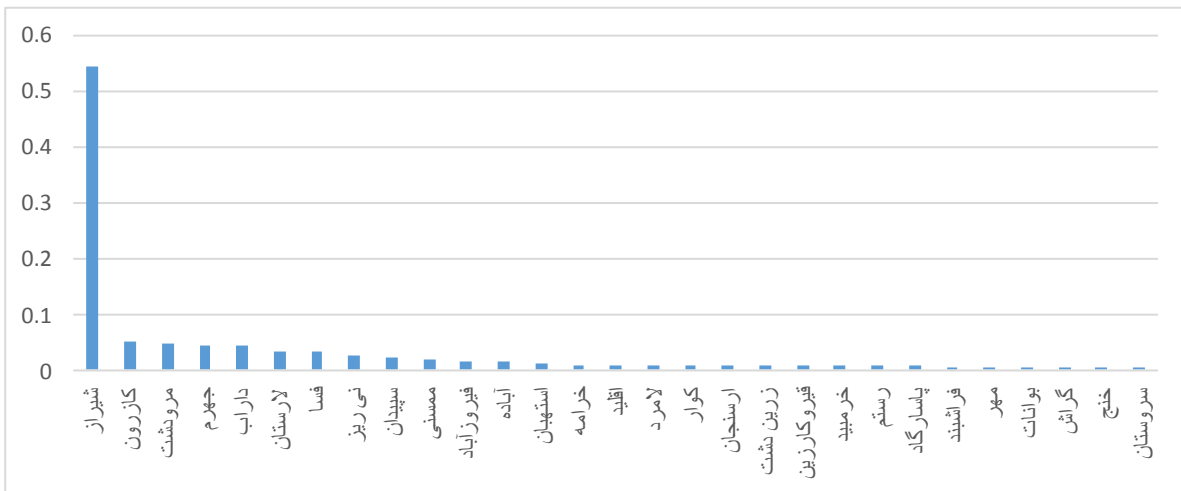
سطح‌بندی انجام شده نشان از آن دارد که شاخص‌های مورد بررسی در شهرستان‌های استان فارس دارای نابرابری فضایی است و شهرستان‌ها از لحاظ شاخص‌های امنیت دارای تعادل نمی‌باشند. باتوجه به شکل (۲) شهرستان‌های شیراز با امتیاز (۱)، داراب با امتیاز (۰,۱۱۱)، کازرون با امتیاز (۰,۱۰۳)، مرودشت با امتیاز (۰,۰۹۵)، لارستان با امتیاز (۰,۰۹۰) و جهرم با امتیاز (۰,۰۷۹) و شهرستان‌های سروستان با امتیاز (۰,۰۰۵)، گراش با امتیاز (۰,۰۰۶)، مهر با امتیاز (۰,۰۰۷)، بوانات با امتیاز (۰,۰۰۸)،

شکل ۳: توزیع فضایی شاخص‌های امنیت در استان فارس با تکنیک تاپسیس

و معماری، ۱۳۹۷: ۲۱۵). برای استفاده و به‌کارگیری تکنیک مذکور، اجرای مراحل زیر ضرورت دارد: مرحله اول: تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری. مرحله دوم: بی‌مقیاس سازی؛ در تکنیک SAW برای این که ستون‌های ماتریس تصمیم‌گیری، واحدی مشابه داشته باشند به طوری که به راحتی بتوان آن‌ها را با هم مقایسه کرد از بی‌مقیاس سازی خطی استفاده می‌شود. مرحله سوم: تعیین وزن شاخص‌ها؛ تعیین وزن‌های شاخص با آنتروپی شانون انجام شده. مرحله پایانی: رتبه‌بندی و انتخاب بهترین گزینه انجام شده است.

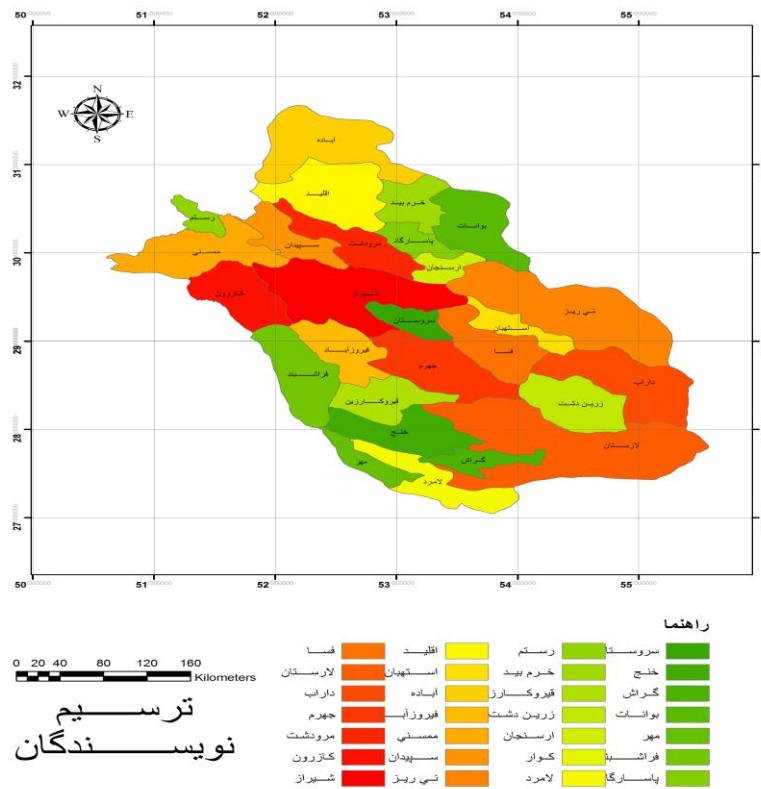
– سطح‌بندی با تکنیک saw: از دیگر روش‌های سطح‌بندی نواحی استفاده از تکنیک saw (میانگین وزنی ساده) است. این تکنیک از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره است که برای اولین بار در سال‌های جنگ جهانی با هدف بهینه‌سازی عملیاتی مورد استفاده قرار گرفت (صحنه و معماری، ۱۳۹۶: ۲۲). روش ساو در علوم مختلف به‌ویژه علوم اجتماعی، به طور گسترده‌ای به دلیل سادگی و سهولت استفاده و ضریب خطای کم مورد استفاده قرار می‌گیرد (مسعودی

شکل ۴: رتبه‌بندی با تکنیک SAW

دارند؛ بنابراین مطابق رتبه‌بندی تکنیک SAW، شهرستان‌های شیراز و سروستان به ترتیب بیشترین و کمترین شهرستان‌ها از لحاظ جرم و بزهکاری در استان فارس هستند. شکل ۵ توزیع فضایی حاصل از نتایج با تکنیک ساو را نشان می‌دهد.

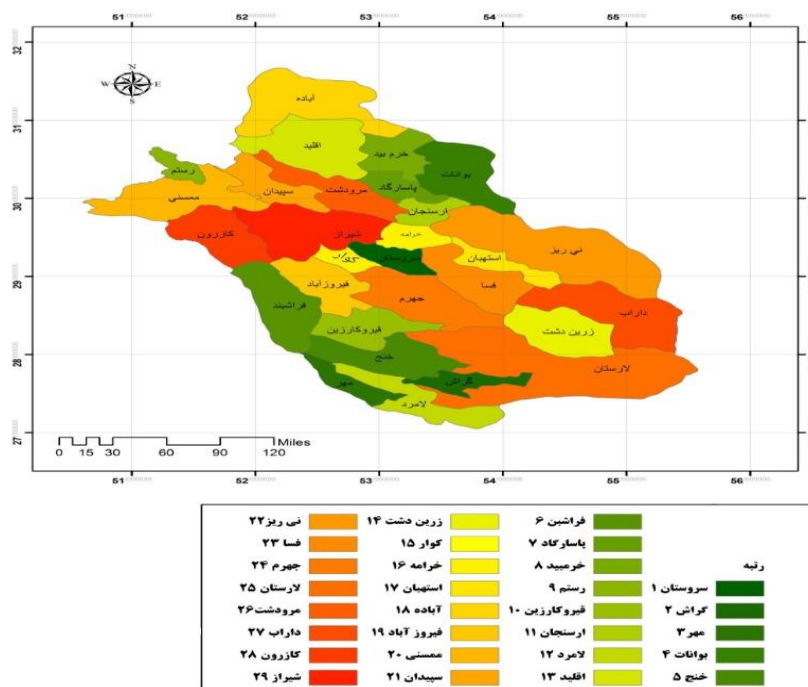
مطابق اطلاعات درج شده در شکل (۴)، شهرستان‌های شیراز با مقدار (۰,۵۴۴)، کازرون با مقدار (۰,۰۵۰) و مرودشت با مقدار (۰,۰۴۶) و شهرستان‌های گراش با مقدار (۰,۰۰۵)، خنج با مقدار (۰,۰۰۴) و سروستان با مقدار (۰,۰۰۳) به ترتیب در سه رتبه اول و آخر از لحاظ شاخص‌های امنیت قرار

شکل ۵: توزیع فضایی شاخص‌های امنیت در استان فارس با تکنیک ساو

پژوهش را محاسبه و سپس به رتبه‌بندی نهایی از کوچکترین تا بزرگترین مقدار اقدام می‌کند. شکل (۶) نتیجه نهایی امنیت را در استان فارس نشان می‌دهد.

برای رتبه‌بندی نهایی در این پژوهش از روش میانگین رتبه‌ها استفاده شد. این روش در واقع میانگین رتبه‌های به‌دست آمده باتکنیک‌های مورد استفاده

شکل ۶: توزیع فضایی شاخص‌های امنیت در سطح استان فارس. منبع: نگارندگان

استعدادهای متنوع و متکثر افراد جامعه می‌تواند به فعلیت برسد که امنیت در آن وجود داشته باشد. انسان ایمن، سرشار از انگیزه برای پیشرفت است، در همین ارتباط، نتایج مطالعات حاضر در زمینه بررسی و سنجش سطوح امنیت در سطح شهرستان‌های استان فارس به‌عنوان یکی از استان‌های جنوبی و استراتژیک کشور، اولین گام برای ارتقاء و بهبود ساختار اجتماعی و عناصر کالبدی یک محیط، شناسایی پهنه‌هایی از آن ناحیه یا محیط است که در مقایسه با سایر نواحی وضعیت نامطلوب‌تری دارد. براین اساس، پژوهش حاضر با استفاده از دو تکنیک تصمیم‌گیری TOPSIS و SAW و آنتروپی شانون و بهره‌گیری از نرم‌افزار آماری اکسل، ۲۹ شهرستان استان فارس را براساس شاخص‌های قضایی و میزان جرم و بزهکاری بررسی و تحلیل نموده است. باتوجه به نتایج تکنیک TOPSIS شهرستان‌های شیراز با امتیاز (۱)، داراب با امتیاز (۰,۱۱۱)، کازرون با امتیاز (۰,۱۰۳)، مرودشت با

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

آنچه که از پژوهش حاضر مسلم شد، این است که مسئله امنیت بادر نظر گرفتن مسائلی از قبیل همکاری مردم و دولت و ارتقاء سطح فرهنگی مردم و مهم‌تر از همه با برنامه‌ریزی و ایجاد ساختار مناسب و ایمن شهری می‌تواند امری دست‌یافتنی باشد. رشد نسجیده شهر طی سالیان گذشته مسائل و مشکلات زیادی را در ارتباط با بُروز انواع آلودگی‌ها، مشکلات، درگیری‌ها و افزایش بزهکاری در پی داشته‌است و رشد و توسعه پایدار نواحی و شهرها را با مشکل مواجه ساخته است. امنیت و زمینه‌های مرتبط به آن را می‌توان حقی بنیادی برای انسان و پیش‌نیازی برای سلامت و حفظ ارزش‌های متعالی انسانی دانست که امروزه باتوجه به اهمیت غیر قابل انکار آن در مقوله کیفیت زندگی افراد، اهمیت قابل توجهی برای پژوهشگران دارد. بدون وجود امنیت، امکان توسعه در هیچ زمینه‌ای وجود نخواهد داشت، در واقع زمانی

سیستم مدیریت یکپارچه برای توسعه شهرها، محیط نامناسب، اشتغال‌های غیر رسمی، ضعف حاکمیت محلی است. با توجه به تحلیل تکنیک‌های Topsis و Saw مشخص گردید که شهرستان‌های شیراز، کازرون، مرودشت، جهرم، داراب، لارستان و فسا دارای وضعیت نامطلوبی از نظر امنیتی هستند. در این میان شهرستان شیراز دارای بدترین وضع از نظر شاخص‌های یاد شده است و وضعیت آن طی چند سال اخیر به دلیل مهاجرت‌هایی که به این شهرستان صورت گرفته بغرنج‌تر شده است.

پیشنهادها

اگر چه پژوهش حاضر گامی نخستین و ابتدایی در راستای شناسایی شرایط امنیت محیط است؛ ولیکن با توجه به نتایج حاصل از پژوهش می‌توان اقدامات زیر را جهت افزایش امنیت در فضاهای شهری پیشنهاد نمود. آن چه که مسلم است این که مردم در فضاهای خلوت و کم‌تردد شهر، داخل زیرگذرها، پل هوایی، ساختمان‌های نیمه تمام و رها شده یا متروک فضاهای مجاور کاربری‌های بزرگ ولی کم رفت و آمد، حاشیه-نشینی، کمبود مسیرهای پیاده که از لحاظ کالبدی حائز اهمیت است و مکان‌هایی که افراد معتاد و مزاحم نوامیس مردم حضور دارند که موجب سلب آسایش و امنیت شهروندان می‌شود، شلوغی و نگاه‌های مردمی که به دلیل فقر و نبود فرهنگ زندگی روی دیگران سنگینی می‌کند و محله‌هایی که فقر اقتصادی بیداد می‌کند، مکان‌هایی که پلیس حضور دائمی ندارد، قسمت‌های کنج و دنج فضاهای عمومی، قسمت‌هایی که آلودگی‌های محیطی و کم‌نوری وجود دارد و... عواملی هستند که به لحاظ اجتماعی قابل بررسی است و موجب کاهش امنیت شده و معضلات و پیامد-هایی از قبیل عدم اعتماد، احساس نگرانی نسبت به چیزها و مسائل مختلف، کناره‌گیری از مشارکت و رفتارهای اجتماعی، ترس و بیمناکی و دوری جستن از محیط، محدود کردن فعالیت‌های عادی و ارتباطات، عدم حفظ مدنیت و غیره را به دنبال دارد، می‌توان

امتیاز (۰,۰۹۵)، لارستان با امتیاز (۰,۰۹۰) و جهرم با امتیاز (۰,۰۷۹) و شهرستان‌های سروستان با امتیاز (۰,۰۰۵)، گراش با امتیاز (۰,۰۰۶)، مهر با امتیاز (۰,۰۰۷)، بوانات با امتیاز (۰,۰۰۸)، فرشبند با امتیاز (۰,۰۰۹) و خنج با امتیاز (۰,۰۱۰)، به ترتیب در شش رتبه بدتر و بهتر از لحاظ شاخص‌های امنیتی قرار دارند. شهرستان‌های سروستان و شیراز به ترتیب امن‌ترین و ناامن‌ترین شهرستان‌ها از نظر امنیتی و بزهکاری و جرم قرار دارند و اختلاف بین اولین شهرستان و آخرین شهرستان نشان‌دهنده اختلاف فاحش بین شهرستان‌های استان به لحاظ شاخص‌های امنیتی و توزیع نامتعادل تخلفات است. مطابق اطلاعات درج شده در تکنیک saw، شهرستان‌های شیراز با مقدار (۰,۵۴۴)، کازرون با مقدار (۰,۰۵۰) و مرودشت با مقدار (۰,۰۴۶) و شهرستان‌های گراش با مقدار (۰,۰۰۵)، خنج با مقدار (۰,۰۰۴) و سروستان با مقدار (۰,۰۰۳) به ترتیب در سه رتبه اول و آخر از لحاظ شاخص‌های امنیت قرار دارند؛ بنابراین مطابق رتبه‌بندی تکنیک SAW، شهرستان‌های شیراز و سروستان به ترتیب بیشترین و کمترین شهرستان‌ها از لحاظ جرم و بزهکاری در استان فارس هستند. الگوی حاصل از تجزیه و تحلیل شاخص‌ها در هر دو روش تصمیم‌گیری بیانگر آن است که شهرستان شیراز در بدترین جایگاه از لحاظ شاخص‌های جرم و بزهکاری در استان فارس قرار دارد. تکنیک TOPSIS و SAW بیانگر این است که شهرستان شیراز با مقدار به ترتیب (۱) و (۰,۵۴۴) دارای بدترین وضعیت در شاخص‌های جرم و بزهکاری و شهرستان سروستان با مقدار به ترتیب (۰,۰۰۵) و (۰,۰۰۳) دارای وضعیت بهتری از لحاظ شاخص‌های قضائی در سطح استان است. این نابرابری‌ها برآیند و بازتاب عوامل متعددی از قبیل رشد شتابان جمعیت شهری، گسترش فیزیکی ناموزون، عدم تعادل فضای اجتماعی، هجوم سیل‌آسای جمعیت از نواحی روستایی و دیگر استان‌ها در سال‌های اخیر، کاربری‌های برنامه‌ریزی نشده و نامتناسب با نیازهای منطقه، استفاده نادرست از ضوابط و مقررات طرح‌های بالادستی، عدم وجود

بی‌نظمی و اختلال‌ها منجر به تضعیف ارزش‌ها و هنجارها و در نتیجه به هم از پاشیدگی آن اجتماع منجر می‌شود و پلیس با گشت‌های ویژه خود در روز و شب به کنترل و نظارت بیشتر خود در این مناطق بپردازد تا اختلاف فیزیکی و اجتماعی این مناطق نیز کاهش یابد.

- در ایجاد امنیت در فضاهای عمومی، نیروی انتظامی با استفاده از گشت‌های سیار و نصب دوربین‌های مدار بسته می‌تواند از حضور اراذل و اوباش در مکان‌های پرخطر بکاهد.

- شهرداری‌ها با تأمین روشنایی مناسب در مراکز تفریحی و پارک‌ها می‌توانند عوامل اصلی ایجادکننده ناامنی در این فضاها را کاهش دهند.

- حضور مردم و نظارت‌های مردمی از طریق طراحی مکان‌هایی برای گردهمایی کاربران فضاهای عمومی می‌توان باعث کاهش جرم و بزهکاری شود.

- باتوجه به این‌که اکثر مردم برای گذران اوقات فراغت به فضاهای عمومی مراجعه می‌کنند (نسبت به ورزش و ملاقات دوستان و آشنایان) توجه به زمینه‌هایی برای طراحی و ایجاد امکاناتی که افراد را به خود مشغول کند و محیطی سالمی را ایجاد کند، مهم تلقی می‌گردد.

- برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح فرهنگ و آگاهی‌های عمومی مردم در طراحی فضاهای عمومی شهر

- پیشگیری از جرم نسبت به مردم و کودکان از طریق آموزش، طراحی برنامه‌ها، راه‌اندازی خطوط مشاوره‌ی تلفنی.

- تدابیری برای افزایش دسترسی به امداد نظیر افزودن بر تعداد تلفن‌های عمومی محدوده‌ی مطالعاتی و همچنین نورپردازی و تجهیز آن‌ها به کد و دکمه امداد فوری.

- سالم‌سازی محیط از طریق جمع‌آوری اوباش و افراد ناسالم.

- حضور فعال و مستمر نیروی انتظامی و پلیس در مکان‌های شلوغ و پرتردد و همچنین مکان‌های خلوت.

پیشنهادهای ذیل را با توجه به نتایج تحقیق ارائه نمود:

- لازم است کارایی سازمان‌های نظارت‌کننده از جمله پلیس در حفظ نظم و ثبات افزایش یابد. نقش پلیس و نیروی انتظامی در کنترل و مهار جرایم خیابانی، دزدی، سرقت خودرو و غیره، غیر قابل انکار است. پلیس باید نسبت به گزارش‌ها و دلنگرانی مردم برای بستن اماکن مشکوک به فروش و توزیع مواد مخدر و یا جمع‌آوری افراد معتاد و مزاحم، اقدام به موقع و مناسب انجام دهد.

- رسانه‌ها باتوجه به نقش خود در جامعه به‌خصوص در ایجاد احساس امنیت، می‌توانند با اطلاع‌رسانی صحیح زمینه را برای ارتکاب جرائم مجرمان تنگ‌تر و ضمن انعکاس توصیه‌های پلیسی در ارتقاء سطح دانش انتظامی مردم مؤثر دانست تا از این طریق از بروز ناهنجاری‌های مختلف در جامعه بکاهند.

- گزارش‌هایی که از بزه‌کاران منتشر می‌شود نشان‌دهنده حجم بالای حضور قشر کم‌درآمد و دهک‌های پایین اجتماع در این جرم و جنایت‌ها به صورت وردست و اجیر شده توسط سردهسته‌های گروه‌های مجرم بوده است. به این معنی که فقر، بیکاری و نداشتن درآمد کافی سبب می‌شود که افراد به صورت آلت و ابزاری برای استفاده گروه‌های مجرم درآیند و مجرمان با جلو انداختن این افراد برای خود حاشیه امنیت مناسبی ایجاد کنند و در صورت لزوم از صحنه پنهان شوند؛ بنابراین تلاش برای ایجاد امنیت اقتصادی برای افراد دهک‌های پایین اجتماع از جمله اقدامات پیشگیرانه‌ای است که برای فراهم آوردن امنیت عمومی لازم است و تا زمانی که حداقل معیشت افراد تامین نشود، احتمال سوءاستفاده از این افراد در شبکه‌های جرم و جنایت وجود خواهد داشت.

- توجه به مناطق فقیرنشین این‌گونه شهرها که امنیت آنان نسبت به دیگر مناطق شهر بسیار پایین است، از آن جهت که در بیشتر این محله‌ها اختلاف فیزیکی و اجتماعی بسیار وجود دارد و این

منابع

۱. احمدی مقدم، اسماعیل، ۱۳۸۹. امنیت اجتماعی و هویت، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی ۱۶۳-۱۳۳.
۲. احمدی پور، زهرا؛ قصری، محمد؛ جانپور، محسن. ۱۳۹۰. ارزیابی عوامل موثر بر امنیت شهر تهران در سه نقطه تهران (میدان تجریش، میدان انقلاب و میدان شوش)، مجله پلیس بوشهر، شماره دوازدهم.
۳. بزی، خدارحم، ابراهیم معمری، ۱۳۹۶. تبیین و تحلیل نابرابری‌های خدمات توسعه سلامت و بهداشت با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره (نمونه موردی: استان گلستان)، مجله جغرافیا و توسعه، دوره ۱۵، شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶ صفحه ۹۷-۱۱۶.
۴. بزی، خدارحم؛ صیادسالار، یاسین، ابراهیم معمری. ۱۳۹۸. مانیتورینگ و ردیابی نابرابری خدمات و امکانات درون شهری با رویکرد عدالت فضایی (مطالعه موردی: شهر گرگان)، جغرافیای اجتماعی شهری، سال ششم بهار و تابستان ۱۳۹۸ شماره ۱ (پیاپی ۱۴) - ۲۹-۴۲.
۵. بهزاد، داوود. ۱۳۸۱. سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقای سلامت روان، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال دوم، شماره ۶.
۶. بیات، بهرام. ۱۳۸۸. جامعه‌شناسی احساس امنیت، تهران: امیرکبیر.
۷. پرهیز، فریاد. ۱۳۸۹. تحلیل فضایی-کالبدی ناهنجاری‌های اجتماعی در مناطق اسکان غیر رسمی، مورد مطالعه: منطقه اسکان غیر رسمی اسلام آباد در شهر زنجان، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، ابوالفضل مشکینی، دانشگاه زنجان.
۸. پورا احمد، احمد؛ عیوضلو، محمود؛ حامد، محبوبه؛ عیوضلو، داوود؛ رضایی، فرشته. ۱۳۹۱. بررسی رابطه دینداری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی، مورد مطالعه: شهرستان کوه‌دشت"، مجله پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، دانشگاه اصفهان، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱، صص: ۲۰-۱.
۹. ترابی، یوسف و گودرزی، آیت. ۱۳۸۴. ارزش‌ها و امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی، سال ششم، شماره دوم.
۱۰. خلیلی، رضا. ۱۳۸۱. مهاجرت نخبگان، پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیتی ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره دوم.
۱۱. رجبی پور، محمود. ۱۳۸۴. درآمدی بر عوامل موثر بر احساس امنیت، کنکاشی بر جنبه‌های امنیت عمومی، پلیس، مجموعه مقالات ۲، معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.
۱۲. رحیمی، رسول. ۱۳۸۷. بررسی عوامل اجتماعی و امنیتی موثر بر احساس امنیت شهروندان، منطقه ۱۷ تهران سال ۱۳۸۷، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، رشته‌ی اطلاعات، دانشکده علوم و فنون اطلاعات و آگاهی، دانشگاه علوم انتظامی.
۱۳. سازمان آمار ایران، سالنامه آماری استان فارس، سال ۱۳۹۴.
۱۴. صارمی، حمیدرضا. ۱۳۸۹. تحلیل نقش مسائل اجتماعی در ناامنی شهرها از دیدگاه اسلام، فصلنامه هویت شهر، سال چهارم، شماره ۶، صص ۱۱۸-۱۰۷.
۱۵. صالحی امیری، سیدرضا. خدائی، زهرا و پورخیری، علی. ۱۳۹۰. شاخص‌های تحلیل امنیت در فضاهای شهری، سومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
۱۶. صالحی، اسماعیل. ۱۳۸۷. ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی و معماری، چاپ اول، تهران.
۱۷. صحنه، بهمن. ابراهیم معمری، ۱۳۹۶. اولویت‌بندی امکانات توسعه گردشگری و توزیع فضایی آن (نمونه موردی: شهرستان‌های استان گلستان)، مجله برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۷، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۹۶، صفحه ۱۵-۲۴.
۱۸. قرایی، فریبا. راد جهانبانی، نفیسه، رشیدپور، نازیلا. ۱۳۸۹. بررسی و سنجش حس امنیت شهری در شهرهای مرزی مطالعه موردی، شهر تایباد، فصلنامه جغرافیا سال هشتم، شماره ۲۵، صص ۴۶-۲۵.
۱۹. کامران، حسن، شعاع بر آبادی، علی، ۱۳۸۹. بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی مطالعه موردی: شهر تایباد، فصلنامه جغرافیا، سال هشتم، شماره ۲۵، صص ۴۶-۲۵.
۲۰. کرامتی، مهدی. ۱۳۸۵. بررسی میزان احساس امنیت در بین شهروندان کشور، پیمایش دوم، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، سال دوم شماره ۸ و ۷.
۲۱. کلاتتری، محسن و توکلی، مهدی. ۱۳۸۶. شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهری، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، پلیس پیشگیری نیروی انتظامی، ۲(۲): ۷۵.
۲۲. گزارش سازمان بهداشت جهانی، ۱۹۹۸، ۲۷۱.

- Porto Alegre". 6th international Space Syntax Symposium. Istanbul.
۳۴. Foster, S. Knuiman, M. Villanueva, K. Wood, L. Christian, H. Giles-Corti, B. ۲۰۱۴. "Does walkable neighbourhood design influence the association between objective crime and walking?" *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* ۲۰۱۴, ۱۱:۱۰۰.
۳۵. Harald E.W. ۲۰۰۸. The intergenerational transmission of social capital, its meaning for crime in adolescence, and for offending in early adulthood. The Ohio State University. Dissertation Ph.D., the Ohio State University. ۱۷۵ pages; AAT ۳۳۲۵۷۰۷. <http://proquest.umi.com>.
۳۶. Kang, J. ۲۰۰۹. Victimization and involvement in social control: Effects of neighborhood conditions. Dissertation, Ph.D., City University of New York, ۲۰۰۹, ۱۷۵ pages; AAT ۳۳۷۹۲۱۸. <http://proquest.umi.com>
۳۷. Leila Joolae, Behrouz Behrouzi-Rad, Hamid-Reza Esmaeili and Omid Tabiee, ۲۰۰۱. Sivand Dam as an Alternative Wetland for Wintering Waterbirds in Fars Province, Southern Iran. *Podoces*, ۶(۲): ۱۳۰-۱۳۴.
۳۸. Lindstron, M and others, ۲۰۰۳. Social capital and sense of insecurity in the neighbourhoods a population-based multilevel analysis in malmo- Sweden – social science & Medicine, ۵۶(۵): ۱۱۱۱-۱۱۲۰.
۳۹. MONCHUK, L. and Armitage, R. ۲۰۱۰. "۱۹۹۹ to ۲۰۰۹: Re-Evaluating Secured by Design (SBD) Housing in West Yorkshire".
۴۰. Paul, E., Rachel, A., Leanne, M., Ben, C. ۲۰۱۳. "Crime Prevention Through Environmental Design in the United Arab Emirates: A Suitable Case for Reorientation? "Built Environment, ۳۹(۱): ۹۲-۱۱۳, Publisher: Alexandrine Press
۴۱. Siebel, walter, and Wehrheim, J. ۲۰۰۳. security and the urban public sphere, the German Journal of urban studies, ۴۲(۲).
۲۳. لنگ، جان، ۱۳۸۱. آفرینش نظریه معماری، ترجمه علیرضا عینی‌فر، انتشارات مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره ۲.
۲۴. مازلو، آبراهام، ۱۳۷۵. به سوی روانشناسی بودن، ترجمه احمد رضوانی، چاپ سوم، تهران، معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی مشهد.
۲۵. مسعودی، محمدباقر، معماری، ابراهیم؛ فرهاد، ۱۳۹۷. سنجش و رتبه‌بندی شاخص‌های توسعه فرهنگی در شهرستان‌های استان گلستان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۸، شماره ۲۸، تابستان ۱۳۹۷، صفحه ۲۰۹-۲۲۲.
۲۶. مسعودی، محمدباقر؛ معماری، ابراهیم؛ فرهاد، ۱۳۹۸. بررسی پراکنش فضایی شاخص‌های توسعه پایدار شهری-روستایی با تأکید بر شاخص‌های آموزشی در پهنه استان گلستان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۹، شماره ۳۴، زمستان ۱۳۹۸، صفحه ۲۴۵-۲۶۰.
۲۷. موسوی، سید یعقوب، ۱۳۷۸. جامعه‌شناختی جرایم شهری، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، ۱۴(۱۵۰)، ص ۹۱.
۲۸. نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین‌زاده، علی حسین؛ حسینی، هاجر، ۱۳۸۸. بررسی تاثیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی سال دهم، شماره ۲.
۲۹. نویدنیا، منیژه. ۱۳۹۰. اولویت امنیتی شهروندان در مناطق مختلف شهر تهران، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره دوم، صص ۸۷-۹۹.
۳۰. الیاس‌زاده مقدم، نصرالدین؛ ضابطیان، الهام. ۱۳۸۹. بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری موثر در ارتقای امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی، نشریه هنرهای زیبا معماری و شهرسازی، شماره ۴۴.
۳۱. Ackah, Y. ۲۰۰۰. Fear of Crime among an Immigrant Population in the Washington, DC Metropolitan Area. *Journal of Black Studies*, ۳۰(۴): ۵۵۳-۵۷۳.
۳۲. Brownlow, Alec, ۲۰۰۵. A geography of men's fear, Department of Geography and Urban Studies, Temple University, Philadelphia, PA ۱۹۱۲۲, *Geoforum* ۳۶, www.elsevier.com/locate/geoforum.
۳۳. Dias, L. et al. ۲۰۰۷. "Urban security and spatial behavior, syntactic and perceptual analysis of the central area of